

ПАЛЕСКАЯ ЛАСТАЎКА. Успаміны з нагоды 70-годдзя Яўгеніі Янішчыц

"Палескай ластаўкай" Яўгенію Янішчыц паэтычна назваў Генадзь Бураўкін. Яна сапраўды выклікала такое ўражанне – імклівая, уражлівая, узнёслая. Якраз такой я ўбачыла яе ўпершыню на філфаку БДУ, які месціўся тады на Чырвонаармейскай вуліцы, амаль насупраць тагачаснай Ленінскай бібліятэкі. Было гэта ў верасні 1966 года. Паступаць у той год было складана – адразу два выпускі: пасля адзінаццаці і пасля дзесяці год навучання, а яшчэ тыя, што не прайшлі ў папярэднія гады і мелі цвёрды намер ажыццявіць сваю мэту. Да таго ж прыйшла цэлая хваля тых, хто, кажучы па-сучаснаму, "засвяціўся" на старонках "Піянера Беларусі" і "Бярозкі". Сярод іх і Жэня Янішчыц, і Алесь Разанаў, і Яўген Хвалей, і Валерый Законнікаў, і Віктар Ярац, і аўтар гэтых радкоў, і шмат хто яшчэ. Ведаючы адзін аднаго па публікацыях і прозвішчах, пачалі знаёміцца на першых занятках асабіста. Пазаймаліся мы ўсяго два дні

(1 верасня ў той год прыпала на чацвер), а на суботу нас адпусцілі ехаць па цёплае адзенне, абвясцілі, што паедзем капаць бульбу ў калгас каля Кунцаўшчыны. Цяпер на тых палях выраслі сталічныя кварталы.

Помніцца, што дом, дзе пасялілі мяне і маю аднакурсніцу Аню Розум, меў вялікую зашклёную веранду, і мы бавілі там час пасля працы. Жэня прыходзіла да нас. У яе быў прыгожы голас, і ёй тады падабалася песня, дзе былі словы: "Што ж ты мне сэрца параніў, мой найдарожшы на свеце?" Якраз на гэтыя радкі і "заляцеў", як мы пасля жартавалі, да нас Юрка Голуб з Мар'янам Дуксам і яшчэ з кімсьці са старшакурснікаў. Дасціпна і з гумарам ён цэлы вечар распавядаў нам пра вучобу, пра выкладчыкаў, пра літаб'яднанне "Узлёт". Праўда, прыём у літаб'яднанне абмалёўваў як страшылку. Казаў, што трэба будзе прачытаць дзесяць вершаў, што іх будучь строга абмяркоўваць, і калі большасць з іх спадабаецца, то прымуць. Але пасля сам не вытрымаў свайго пагрозлівага аповеду і разрагатаўся. Жэня ж праз некалькі дзён прынесла нататнік з вершамі, бо мы для сябе вызначылі, што вершы чытаць напэўна ж будзем. А з таго яе сшытка смела можна было чытаць усё.

З тых нашых кунцаўшчынскіх вячорак і пазнейшых не вельмі частых сустрэч у інтэрнаце, на пасяджэннях літаб'яднання "Узлёт", на розных імпрэзах, на вечарынах у доме Саюза пісьменнікаў, – бо я ўсе пяць гадоў пражыла на кватэры, – у мяне склалася ўражанне, што галоўнай у Жэніным жыцці была не яна, а яе паэзія. Паэзія кіравала яе думкамі, учынкамі, захапленнямі. Яна слугавала сваёй музе. Некалькі разоў мне даводзілася назіраць як натхненне

апанойвала яе, зацямяючы рэчаіснасць, і яна "выпадала" з размовы, а ў позірку адбівалася не рэальнасць, а тыя вобразы, што дыктавалі прынесеныя натхненнем паэтычныя радкі. Згадваецца, як аднаго разу мы рыхтавалі чарговую факультэцкую насценную газету "Філолаг". Так называліся склееныя вялікія лісты ватмана, дзе размяшчаліся нашы студэнцкія нататкі, апавяданні, вершы, гумарэскі і інш., аздобленыя малюнкамі, фотаздымкамі, калажыкамі. Калі гэты "палетак", як жартаваў прафесар Міхась Ларчанка, вывешвалі на сцяне, то каля яго некалькі дзён збіраўся ладны натоўп. У той раз мы засталіся пасля заняткаў з Жэняй дапамагаць дааформіць газету. Я добра пісала плакатным шрыфтам, а таму афармляла загалоўкі. Пятро Пабока смяшыў нас нейкімі байкамі. Жэня наклеівала здымкі і раптам застыла, пасля ўзяла аловак нешта запісала на лістку, перамясціла свой здымак і на вызваленым месцы ўжо аўтаручкай дапісала свой новы верш. Яна жыла творчасцю, паэзіяй, відаць, таму і хлопцы, якія ёй падабаліся, былі з паэтычнай кагорты.

Пішучы гэтыя радкі, прыгадала прачытанае ў Дануты Бічэль у яе кнізе "Хадзі на мой голас": "Я толькі нядаўна для сябе знайшла тую простую ісціну, якую ведаў паэт Максім Багдановіч... Кожны творца працуе для сябе, для сваёй ціхай радасці, каб спраўдзіць сябе перад сабой, каб быць сабой. Калі я нарэшце гэта ўсвядоміла і засвоіла, мяне перасталі кранаць зняважлівыя ацэнкі людзей, якія ірвуцца ў першы шэраг па спінах сваіх папярэднікаў". Падумалася, што Жэня напоўніцу гэтай ісціны для сябе не адкрыла. Яна спраўджвала сябе перад сабой, але, асабліва ў студэнцкія гады, яе радаваў кожны напісаны верш, і ёй хацелася дзяліцца гэтай радасцю. Купляла газеты і часопісы, у якіх былі яе творы, і часам дарыла іх з аўтографамі, калі адчувала шчырую зацікаўленасць. А вось думкі іншых, адносіны, "зняважлівыя ацэнкі" краналі яе, па маім меркаванні, заўсёды, нават калі вонкава гэтага не было відаць. У вершах жа яна не баялася пісаць пра свой боль.

Пасля заканчэння ўніверсітэта мы бачыліся найперш на пісьменніцкіх імпрэзах. Толькі аднойчы сустрэліся ля былога нашага корпуса. Я ўбачыла Жэню, калі выйшла з бібліятэкі. Яна накульгвала, аказалася, што ў боціку зламаўся абцас, і Жэня павярэдзіла нагу. Дапамагла дайсці ёй да кватэры. Да гэтага, хоць і мела запрашэнні, мне пабыць у яе не даводзілася. Адразу зразумела, чаму няўтульна было ёй тут. Пакоі нібы ўціскаліся ў зямлю. Дзень быў пахмурны, і ў кватэры было змрочна, непрыветна. Жэня заўважыла маё ўражанне і сумна сказала: "Вось так і жыву". Уключыла святло, але ўтульней ад гэтага не стала. Мы папілі кавы, парасказвалі адна адной, што ведалі пра жыццё нашых аднакурснікаў. Я праз два тыдні павінна была прыехаць на нейкі метадычны семінар. Дамовіліся сустрэцца. Перспектыва хутка зноў убачыцца робіць развітанне лёгкім. Верылася, што вернецца яшчэ Жэніна пара любові і мінецца пара жалю. Але спадзяванні так і не спраўдзіліся.

